

INSTANTANEOUS READING OF A MUSICAL TEXT - A PREREQUISITE FOR THE OPTIMAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHERS IN MUSIC

Iliana Chervenakova

Plovdiv University Paisii Hilendarski Bulgaria, ilianachervenakova@abv.bg

Abstract: The present paper envisages the activity "reading at first sight" that is so necessary for the future pedagogical work of the students.

The technique of "prima vista" reading itself has ancient roots and traditions. Its mastering requires: an existence of note literacy, a certain auditory level and instrumental skills and dexterities.

The paper also reviews certain specific problems that are connected with the peculiarity of the instrument /accordion/ as well as the difficulties arising in the process of reading music texts.

The cultivation of this habit must be stimulated for the purposes of studying a larger volume of musical material which in turn will serve as a basis for expanding and enriching the artistic culture of future pedagogues.

Keywords: Prima Vista, Pedagogy, Methodology of the Accordion Teaching

ЧЕТЕНЕТО НА НОТЕН ТЕКСТ ОТ ПРЪВ ПОГЛЕД – НЕОБХОДИМА ДЕЙНОСТ ЗА ОПТИМАЛНО РАЗВИТИЕ НА БЪДЕЩИТЕ УЧИТЕЛИ ПО МУЗИКА

Илиана Червенакова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, България, ilianachervenakova@abv.bg

Резюме: В настоящето изложение се визира дейността "четене от пръв поглед" - така необходима за бъдещата педагогическа работа на студентите.

Самата техника за четене на "прима виста" има стари корени и традиции. Овластяването и изисква: наличие на нотна грамотност, присъствие на определено слухово ниво и притежание на инструментални умения и сръчности.

Разгледани са и някои специфични проблеми, свързани със спецификата на инструмента /акордеон/, както и трудности, възникващи в процеса на разчитане на нотен текст.

Възпитаването на този навик трябва да се стимулира с цел да се разучи по-голямо количество музикален материал, а това се явява база за разширяване и обогатяване на художествената култура на бъдещите педагози.

Ключови думи: Prima Vista, педагогика, методика на обучението по акордеон

Обучението по музикален инструмент на студентите от педагогическите специалности преследва определени възпитателни и образователни цели: от една страна - открива пътя към развитието на музикалните способности, а от друга страна - дава възможност на бъдещите специалисти-педагози да обогатят художествената си култура. Тази теза се подкрепя и от изказването на Ципин, че "влaдeенeтo нa музикален инструмент не е цел, а съставна част от комплексната подготовка на учителя".

Имайки предвид ограниченото време за изучаване на музикален инструмент /в частност акордеон/ в посочените специалности и спецификата на инструменталното обучение въобще, резултатността при обучението се обуславя от ефективната методическа работа.

Обучението по акордеон е практическо занятие, в което различните дейности са близки до практическата работа на учителя по музика в началното училище и детската градина - четене на непознат нотен текст, ескизно свирене, транспониране, ансамблов музичиране и пр.

В настоящето изложение се визира дейността "четене на нотен текст от пръв поглед" - така необходима на бъдещите педагози. Ползата от тази дейност е известна отдавна.

Подобни изказвания се срещат още в трактатите на Филип Ем. Бах и други видни автори от XVII и XVIII век. Много композитори са съчинявали специално дидактична литература - школи за обучение по инструмент, в които са влагали своите виждания. В някои от тях са дадени указания - как да се използва съдържанието като учебен материал.

Самите школи представляват тип "ръководство за свирене".

Във втората половина на XVIII век дидактическата дейност е заложена вече в учебните програми на авторитетни учебни заведения. Така че, интересуващата ни дейност е основна и първостепенна и се препоръчва за всекидневни занимания. Алфред Корто-майсторът на френската пианистична школа изтъква, че всеки ден работата трябва да се разпредели, както за технически и художествен материал, така и за четене от пръв поглед. Забележителният руски цигулар Давид Ойстрах препоръчва дори един цял ден от седмицата до се отдели за просвирване на непознати музикални произведения, тъй като четенето от пръв поглед открива благоприятни възможности за широко запознаване с музикална литература¹⁰³. Освен това, навиците придобити при тази дейност улесняват и съкращават самото разучаване на музикалната творба. Посочените мисли изясняват смисъла, ползата от това занимание. Резултативността от дейността "четене на нотен текст" от пръв поглед зависи не само от способностите и талантливостта на обучавания, но важна роля за успеха ѝ играе и опитът, придобит в процеса на упражняване. Какъв дидактически подход се прилага в обучението? Обучението започва със зрителен анализ на нотния текст. Би могъл да се приеме следният план-порядък на работата:

- а) осмисляне на размер
- б) ладо-тоналност
- в) определяне на характерни особености в мелодията – движение по степените на гамата, по тоновете на тривучието; скокове на устойчиви или неустойчиви степени на лада и пр.
- г) определяне на музикални построения (мотиви, фрази, полуизречения, периоди) и формата на пиесите.

След обстоятелствения анализ за технологичната същност на творбата следва работата с инструмента. Следващите пунктове се явяват следствие от "видяното" и "разбраното" в предварителния анализ на творбата.

- д) определяне на фразировката
- е) набелязване на необходимите движения на меха
- ж) подбор на правилна и логична апликатура

Студентът трябва да си представи музикалния образ (напр. за гротеска, за чувство на тъга, скръб, печал, за изобразителност и др.).

Но ако музикално-слуховите представи не са достатъчно оформени, той не би могъл да се справи с прочита на нотния текст, тъй като все още не е овладял "речниковия запас" на музиката. (Би могло да се направи аналогия с прочит на чужд текст от човек, непритежаващ нужния речников фонд).

Едно от главните условия за правилното протичане на този процес се състои в мисленото изпреварване на това, което ще се чуе и свири („разузнаването с очи”), гледането „напред”, т.е. преобразуването на нотите с помощта на вътрешния слух в нужната звукова картина.

Второто съществено положение се изразява в изискването, свирещият да не откъсва очи от нотния текст. Третото условие предполага умение за ориентиране по графичния рисунък на нотния запис. Това изисква да се разпознае в "непознатото - познато".

Необходимо е изпълнителят да обхване с поглед построението – мелодично движение, кулминации, да умее да "разкаже" съпровода (басите), ако има по-кратки нотни стойности, само да маркира първата и последната и т.н.

Практиката показва, че съществуват два типа учащи се, които не се справят успешно с четенето на нотен текст от пръв поглед.

Към първия тип се отнасят тези студенти с по-посредствени музикални данни. Те не успяват свободно да оперират с музикалния материал и поради това не умеят да предадат музикалната мисъл.

В този случай въпросът се свежда до това, да се прецени кое се явява първо - дали представата за звучащия образ (напр. "Часовник", "Кукувичка", "Влакче" и пр.) ще подпомогне "озвучаването" на нотния текст или движението в мелодията.

Главната задача, която стои пред педагога в подобни случаи се състои в активното развитие на слуха и по-специално вътрешния, и развиване на умението у студентите да се "намери", т.е. да се изсвири музикалния материал на инструмента.

¹⁰³ подчертаното мое - автора

Към втората група се отнасят студентите с по-развити музикални способности, но при тях проблемът се състои в това, че не владеят достатъчно добре инструмента.

Четенето на нотен текст от пръв поглед има своите особености, свързани със спецификата на клавиатурите на акордеона. Тук се отнася владенето на две различни клавиатури и координацията на движенията на ръцете на изпълнителя при едновременно водене на меха.

Върху лявата клавиатура не се осъществява зрителен контрол, а това се явява пречка за някои студенти. От друга страна, постоянният зрителен контрол върху дясната клавиатура пък, създава трудности при четенето, тъй като е необходимо непрекъснато "превключване", "гледане" на нотния текст и на клавиатурата.

В този случай учащите се не може да следят нотния текст непрекъснато и по този начин се спъва свиренето на музикален инструмент. Често свирещият не може да "намери с очи" мястото, до което е стигнал, понеже не е възможно погледът да е едновременно върху партитурата и инструмента. Тъй като погледът поначало не следва лявата клавиатура, така е необходимо постепенно да се откаже и от следене на дясната.

Правилното и лесно четене на прима виста активира различните видове усети и е в зависимост от тях. Във връзка с ладовия усет височината на тоновете се осъзнава сякаш по-лесно от учащите се, за разлика от развитието на метроритмическия усет и музикално-слуховите представи. Трудностите от метроритмично естество създават доста проблеми. Това налага отделяне на специално внимание при отмерването на метричните времена. Препоръчително в този случай е използването на различни способности на отмерване: ударно (с крак), използване на помощни срички, т.е. изговаряне на ритъма (та-та; та-ра; ти-ти-ти-ти и пр.), фигурално отмерване с ръка (както в часовете по солфеж), а по някога е възможна и комбинация от посочените способности.

Четенето на нотен текст от пръв поглед изисква знания из областта на Елементарната теория на музиката, музикалния синтаксис, хармония, музикален анализ и пр.

Тази дейност се практикува широко и в часовете по солфеж. То изпреварва обучението по музикален инструмент. При учащи се, паралелно изучаващи солфеж и музикален инструмент, би могла да се търси "взаимопомощ" между двете учебни дисциплини, за разлика от този тип обучавани, които свирят, например само на музикален инструмент без да изучават солфеж, или обратното – учещи солфеж, не практикуват свирене на музикален инструмент.

Музикално-методическите единици, един път овладени в часа по солфеж, се затвърдяват след това и в упражненията по акордеон. Трудността се състои в това, че "намирането" на мелодико-ритмическата формула на нотния текст, осмислянето ѝ като звуков образ, трябва да се принесе върху двете клавиатури на акордеона.

Други предпоставки за правилното и бързо ориентиране в нотния текст са от психологично естество. Така например липсата на концентрация на вниманието" а също и неустойчивата памет се явяват пречки за неточното възпроизвеждане на нотен текст.

Недостатъчната ориентация в клавиатурите на акордеона създава трудности при някои студенти, от типа на попадане върху случайни клавиши, несъответстващи на нотния запис.

Възможни са няколко начина за прочит на непознат нотен текст:

а) прочит на нотен текст за дясна ръка – тя в повечето случаи провежда мелодията и ритъма на творбата;

б) прочит на нотен текст за лява ръка – тя най-често изпълнява съпровода в музикалното произведение;

в) прочитане на нотен текст за двете ръце едновременно.

Четенето на непознат нотен текст не би следвало да се разглежда изолирано от общото инструментално обучение. Това са две страни на един и същ процес, чиято главна цел е по-пълноценно развитие на музикалните способности и инструментални сръчности на студентите.

Овладяването на основните принципи за развитие на навика за първи прочит на нотен текст изисква една постоянна, постепенна, смислена и целенасочена работа от страна на педагога. Възпитаването на този навик е свързан с цял комплекс от педагогически задачи. Той трябва да се стимулира с цел да се научи по-голямо количество музикален материал, който ще се яви база за разширяване и обогатяване на художествената култура на бъдещите педагози.

ПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Бах К.Ф.Ем., (1957) - "Опыт правильного способа игры на клавире"
- [2] Корто Алфред, (1965) - "О фортепианном искусстве", Статьи, Материалы, документы
- [3] Музикален терминологичен речник (1979) (съст. Св. Четриков)
- [4] Ойстрах Д. Ф. (1962) - Статьи